

Föreningen DAKS (Föreningen för en demokratiserande och aktiverande skola) och kampen om kunskap i skolan

Tiden omkring 1980 var en mycket turbulent tid i den svenska debatten om skolan. Det hade länge funnits stor politisk enighet om skolreformerna som på ett par årtionden efter andra världskriget hade ersatt det gamla parallellskolsystemet (folkskola, flickskola, realskola, yrkesskola, gymnasium) med ett demokratiskt enhetligt skolsystem i form av grundskola och gymnasieskola. Men när det framgick att resultaten i de nya skolformerna inte blivit lika goda som man väntat sig och de sociala skillnaderna fortsatt gjorde sig starkt gällande i skolresultat visade det sig att olika debattörer ville lösa problemen på mycket olika sätt.

Den inriktning mot grupparbete och elevinflytande på uppläggningsen av skolarbetet som kännetecknade de nya läroplanerna kom av en del debattörer att föraktfullt kallas för "flum", och det växte fram en rörelse som ville stärka lärarauktoriteten och framhävde värdet av lärarens direkta undervisning från katedern. 1979 publicerades i landets större tidningar ett *upprop för kunskap i skolan* undertecknat av ett hundratal personer. Där kritiserades de gjorda skolreformerna och arbetet i de nya lärarhögskolor som vuxit fram. Man bildade *Föreningen för kunskap i Skolan (FKS)* som dock snart lades ner och ersattes av ett nätverk *Aktionsgruppen för kunskap i skolan (AKS)*, som framförde stark kritik av hela skolutvecklingen under efterkrigstiden.

Det var emellertid många som oroades över denna nya inriktning av skolpolitiken och såg det som viktigt att fortsätta att utveckla arbetsformerna i skolan i demokratisk riktning. De kunde inte se att det fanns en motsättning mellan aktiv demokratisk fostran och kunskapsförmedling utan tvärtom att elevernas aktiva medansvar för skolarbetet direkt bidrog till bestående kunskaper.

En grupp under ledning av skolforskaren och undervisningsrådet Åke Isling där jag själv var med sammankallade 1986 ett 100-tal skolmänniskor och kommunpolitiker till ett möte i Stockholm där man bildade en förening som med tanke på motsättningen till kunskapsrörelsens nätverk AKS fick namnet DAKS (Föreningen för en demokratiserande skola). Namnet alluderade också på värdeorden Delaktighet, Ansvar, Kunskap, Solidaritet.

Föreningen kom under några år att ha omkring 500 medlemmar från hela landet. Den gav ut en medlemstidning *DAKS-Kontakt* som publicerade artiklar som visade på hur man praktiskt kunde arbeta i skolan på ett sätt som stärkte elevernas självförtroende och förmåga att påverka sin livsmiljö. Det organiserades varje år en s k *skolriksdag* för diskussion om aktuella skolfrågor. Det utdelades vid dessa skolriksdagar ett pris *DAKS-Ugglan* till någon som gjort sig särskilt bemärkt i arbetet för en demokratisk och elevaktiverande skola. Under några år arbetade vi också på en skrift som, redigerad av Karin Dahl och Göte Rudvall, kom ut på Bilda förlag 2001 med titeln *Moteld – boken för dig som vill påverka skolan*.

Föreningen DAKS kom att finnas under 18 år. Den ägnade sig under denna tid också mycket åt att söka påverka beslutfattare på det nationella planet, ministrar, riksdagsledamöter och ledande tjänstemän vid ämbetsverk för att förändra skolan i den riktning som vi trodde på.

Det hände mycket under denna tid ifråga om skolreformer, en del som motsvarade vad föreningen eftersträvade men också en del motgångar.

När Göran Persson var skolminister minskades statens direkta ansvar för den lokala skolutvecklingen genom kommunaliseringen av skolan som genomfördes 1991. Detta gjorde att de som var intresserade av att påverka skolan efterhand mest kom att ägna sig åt förhållanden i den egna kommunen. Därför upplevdes inte behovet lika stort av en rikstäckande förening, sådan som DAKS länge hade utgjort, och medlemsantalet kom att efterhand minska. Föreningen kom därför att 2004 lägga ner sin verksamhet.

Göte Rudvall (2016)